

Modest Humiecki (1842-1899) - życie i twórczość

Zapewne mało znany współcześnie, krośnianin, dr medycyny, społecznik, poeta. Połowę swego dojrzałego życia związał z ziemią krośnieńską. Naukę zaczął w szkole trywialnej w Krośnie a przeszło 25 lat leczył krośnieńskich chorych, zwalczał epidemię cholery, włodarzył w mieście Krośnie jako burmistrz i działał społecznie.

Rodowód i rodzina

Był dzieckiem, w wielodzietnej rodzinie piętnaściorga dzieci, duchownego greckokatolickiego, proboszcza w Tokarni i Rzepniku. Sięgający początków XVII w. magnacki ród Humieckich¹, skoligacony był z dostojnikami ówczesnego tronu królewskiego i rodami możnych obcych narodów. Protoplasta Wojciech tytułarny kasztelan na Kamieńcu Podolskim. Wnuk Wojciech chorąży podolski poległ w obronie Kamieńca w 1662 r. w walce z Turkami. Jego syn Stefan był wojewodą podolskim, płk artylerii. Dzięki usilnej zapobiegliwości i koneksjom osiągnął dużą fortunę. Stał się możnowładcą na Podolu. Posiadał majątki ziemskie od Bełżca po Sandomierz i w Krakowskim. Należały doń spichlerze nad Wisłą, Sanem i Wieprzem, statki wodne oraz dworki, kamienice w Zamościu, Kamieńcu, Lublinie i pałac we Lwowie. Po śmierci Stefana to latyfundium uległo losowi i podziałowi spuścizny. Jego córki spadkobierczynie: Izabela Małachowska, Katarzyna Grodzka, Barbara w nowicjacie sióstr norbertanek w Krakowie, Aniela Krasińska, zaczęły wyprzedaż przy końcu XVIII wieku odziedziczonej po ojcu schedy. Synowie Ignacy i Józef zmarli bezdzietni. W ten i inny sposób spuścizna po wojewodzie podolskim dostała się w obce ręce, osób różnej narodowości: Niemców, Francuzów, Rosjan.

Trudno ustalić ciągłość koligacji rodu Humieckich z Podola z rodziną Humieckich w Sanockiem, pierwszej połowy XIX w. Nie można wykluczyć tych związków. Próbował tego dowieść dr praw Jan Humiecki, syn Modesta, ale stanęły temu na przeszkodzie losy 2 wojen światowych.

Modest Humiecki urodził się 3 kwietnia 1842 r. w Tokarnia, pow. sanocki, pod zaborem austriackim. Rodzice Modesta, ojciec Jan (6.08.1814-28.01.1901), matka Melania z d. Sitnicka (1824-17.10.1883). Modest ukończył gimnazjum w Rzeszowie. Studia rozpoczął na Wydziale Teologii UJ, wstępując w ślady ojca greckokatolickiego duchownego. Wkrótce porzucił ten zamiar i podjął studia medyczne. Ukończył medycynę w 1870 r. na Uniwersytecie Wiedeńskim uzyskując tytuł dr. medycyny i uprawnienia chirurga. W czasie studiów związał się ze studentami łemkowskimi. Należał do Towarzystwa Studenckiego „Sicz”, któremu przewodniczył Władimir Szczawyński, uznawany za duszę kolonii rosyjskiej w Wiedniu. Po studiach powrócił do Galicji, zaczął praktykować w Lesku, potem w Dobromilu i przeniósł się do Krosna.

Modest Humiecki w Krośnieńskim

Od roku 1873 był blisko związany z Krosnem i okolicą, Rzepnikiem, Wojaszówką, gdzie posiadał majątki ziemskie. Przyjaźnił się z wynalazcą lampy naftowej Ignacym

Łukasiewiczem w Chorkówce. Małżeństwo Ignacy i Honorata Łukasiewiczowie, nieutuleni w żalu po śmierci (7 XII 1859) jednej niespełna dwuletniej córeczki Marianny², przyjęli za wychowanicę osieroconą, pięcioletnią Walentynę Jadwigę Antoniewicz. Była córką Jana Antoniewicza płk. wojsk polskich, uczestnika Powstania Listopadowego 1830 r., zesłanego przez carat do Orenburga.

Walentyna, wychowanka małżeństwa Łukasiewiczów została żoną dr. Modesta Humieckiego, wyposażona bogato przez dobrodziejów. Żyła zaledwie 26 lat. Zmarła 17.10.1883 r. Pochowana została na cmentarzu w Zręcinie. Zachował się pomnik nagrobny, odnowiony latem 2003 r. z inicjatywy autora tej publikacji. Po śmierci matki, syn Jan ur. 5.05.1881 wychowywał się przeważnie u stryja Kornela, ponieważ ojciec zapracowany lekarz, gościem bywał we własnym domu. Jan Humiecki ukończył studia prawnicze, dr praw i pracował w Izbie Skarbowej we Lwowie. Ożenił się z Zenobią, córką stryja Kornela. Dochowali się córek Wali, Niny, Tani i syna Borysa. Borys zginął podczas II wojny światowej. Jan Humiecki posiadał kamienicę we Lwowie a na urlop, wakacje dzieci, często z rodziną przyjeżdżał na letnisko do Rzepnika. Opiekował się cerkwią rzepnicką i rodzinnym grobowcem na miejscowym cmentarzu.

Dr M. Humiecki niestrudzony, solidny lekarz

Nie znał lepszego sposobu, aby służyć chorym. Pozostawał wierny przyrzeczeniu Hipokratesa. Biegły w sztuce lekarskiej był gotów do poświęcenia, aby ratować zdrowie, życie chorego. Ofiarny i pracowity o każdej porze dnia i nocy spieszył z pomocą lekarską. Do chorego najczęściej udawał się, jadąc bryczką. Dzielnie stawał w szranki z groźną epidemią cholery w roku 1872-1873 w Krośnieńskim. Często przebywał poza domem, dużo pracował jako lekarz i społecznik. Ojcowskie obowiązki wychowania syna, po śmierci żony Walentyny, jak wspomniano, zdał na młodszego brata Kornela. Pisał na medyczne tematy fachowe. Opublikował artykuły: *Obrządek śledziony i środki ją kurczące* oraz *O zapadaniu się klatki piersiowej w chwili skurczu serca*³.

Krośnieński burmistrz i ofiarny społecznik

Dr Humiecki umiejętnie dzielił pracowity czas na leczenie chorych z obowiązkami wójarza miasta Krosna, działania społeczne i zamięłowania literackie. Funkcję burmistrza krośnieńskiego, z poczuciem lokalnego patriotyzmu, pełnił ponad 3 lata (sierpień 1883 - luty 1887). Był też radnym Rady Miejskiej i Powiatowej w Krośnie. Zaskarbił sobie szacunek i uznanie mieszkańców Krosna i okolicy. Zatroszczył się o sprawę miasta. Zaslugą burmistrza Humieckiego było doprowadzenie do ukończenia robót brukowych w mieście, rozpoczętych za swego poprzednika Sylwestra Jaciewicza. Zadbał o ułożenie chodników oraz poprawę stanu higieny sanitarnej w mieście⁴. W Rynku był właścicielem kamienicy. Będąc członkiem Rady Powiatowej podejmował starania o założenie w Krośnie szkoły realnej. Rada Powiatowa popierała jego inicjatywę. Przygotował organizacyjne założenia przyszłej szkoły, deklarując udział z kasy miejskiej w kosztach jej utrzymania. Zapewniał pomieszczenie dla nowej szkoły. Był niestrudzonym orędownikiem powołania gimnazjum w Krośnie. Dał temu wyraz jako autor w 1880 r. Memoriału do władz wiedeńskich w sprawie projektu

podźwignięcia miasta Krosna w ogólności a w szczególności zaprowadzenia w nim gimnazjum⁵. Otwarcie, pilność tej szkoły argumentował zasadnością reaktywowania działania dawnego kolegium jezuickiego. Pragnął i starał się [...] *aby miasto Krosno, ta główniejsza tętnica dawnej Polski, na powrót dawnem uderzyła życiem.*

Modest Humiecki zmarł 9 XII 1899 r. Dopiero, niespełna rok po jego śmierci, ukazał się pod datą 14 VIII 1900 r. patent cesarski Franciszka Józefa I. Powołana została z dniem 1 września 1900 r. C.K. Wyższa Szkoła Realna w Krośnie. Była zakładem oświatowym, przygotowującym młodzież do zawodów przemysłowych, rękodzieła lub instytutów technicznych. Klasztor ojców kapucynów zawdzięcza również wiele dobrodziejowi doktorowi Humieckiemu. Partycypował m.in. w kosztach jego budowy.

Twórczość literacka Modesta Hmieckiego

Jego kapitałem była nie tylko bogata wiedza medyczna, lecz także umiejętności literackie. Był erudyta, humanistą. Mógł imponować otoczeniu siłą swojego intelektu i talentem literackim. W połowie XIX w., gdy rodziła się kultura bliska tożsamości Łemkowszczyzny nie było jeszcze wyróżniających się poetów łemkowskich. Dopiero z tą twórczością poetycką zmierzył się Modest Humiecki. Jak wiadomo, był z wykształcenia i praktyki lekarzem. Uprawiał różne typy pisarstwa, poezję, dramaty, eseistykę oraz reportaże, korespondencję prasową itp. Był dobrze obeznany z poezją rosyjską, ukraińską, polską, niemiecką, co nie pozostawało bez wpływu na styl i nić przewodnią jego twórczości. Pisał po rusku, po polsku i niemiecku. Używał języka niemieckiego, mając na uwadze, że tym językiem biegle posługiwała się inteligencja galicyjska. Ruskojęzyczne utwory podpisywał najczęściej pseudonimem „Marija od Siona”.

Nie udało się dokładnie rozszyfrować tego pseudonimu. Podobno odnosi się przenośnie do wzgórza *Sion* (Syjon) w Jerozolimie symbolu duchowego *uwzniesienia i scalenia*⁶. Być może że jest to próba ukrywania intencji w dążeniu do odrębności narodowej Łemków. W piśmiennictwie Rusinów galicyjskich ukazywał się miesięcznik cerkiewny „Ruskij Sion”.

W polskojęzycznych wierszach, dramatach, esejach używał pseudonimu „Nieznany”. Ukazał się w 1876 r. polskojęzyczny zbiorek: *Poezyje przez Nieznanego*⁷ zawierał drobne utwory liryczne, poematy i dramat *Anhelli*. Otwiera go cykl liryczny *Laura* - siedem sonetów miłosnych, z apoteozą boskiego ideału kobiety, połączony z naturą ludzką namiętności kochania. Cykl tomu: *Anhella* obejmuje Sonety i drobniejsze poezyje; poemat *Na oceanie* i poemat *Na rujinach*, wspólny jest bohater liryczny.

Modest Humiecki próbował swoich umiejętności również w dramacie na miarę dramatu romantycznego z indywidualistycznymi bohaterami w roli głównej zamieszczony w wymienionym zbiorze poezji pięcioaktowy dramat: *Anhelli czyli walka niewolników*⁸ napisany po polsku dla udostępnienia szerszemu gronu czytelników, odwzorowuje imię głównego bohatera dramatu, jego sylwetkę ideową z poematu *Anhellego* Juliusza Słowackiego, utworu z 1838 r.⁹ W 1880 r. pod pseudonimem „Nieznany” ukazał się utwór dramatyczny Humieckiego, skrojony na modłę romantyczną: *Nero czyli wielcy bohaterzy*¹⁰.

Akcja przedstawia bohatera - indywidualnego tyрана, opętanego przez zło. Rozgrywa się w Rzymie za panowania cesarza Nerona. Za kanwę historyczną posłużyły

realia wydarzeń, znane postaci z czasów tyranii Nerona. Zakończenie triumfalne prawd Chrystusowych, chrześcijańskich religii, wartości, zwycięstwa przebaczenia i dobra nad złem.

Z twórczości literackiej Humieckiego ukazały się polskojęzyczne fragmenty poematu *Sion*, zbliżone do eseistyki, *Aforyzmy na tle przyrody* (Lwów 1878) mające formę listów bez określonego adresata. Wyrażają obiektywne odczucia i refleksje autora z rozważań nad problemami natury filozoficzno-przyrodniczej. Napisał rozprawę specjalistyczną: *Darwinizm* (Lwów 1878).

Do utworów ruskojęzycznych należą poematy: *Triumf* (Wspomnienia krwawych lat), *Do Mistrza Matejki*, *Wspomnienia bitwy pod Grunwaldem*, spoza kręgu miłosnych zwierzeń poety i kilkanaście innych¹¹.

W roku 1881 wydany został po rusku tomik wierszy: *Dumki i dumy*, pod pseudonimem „Marija od Siona”. Charakteryzują je liryka patriotyczno-historyczna i religijna oraz motywy ballady ukraińskiej¹².

Patriotyzm w wierszach Humieckiego nawiązuje do *wiekopomnej Rusi*, znaczonej sławnymi kurhanami, mogiłami, legendami. Tchnął żalem nad nieszczęsną dolą Rusi, w innym wierszu ukazuje chwałę. Liryka patriotyczna Humieckiego nie jest wolna od tonów emocjonalnych, osobistych wyznań autora, ubolewającego nad tragicznym losem zniszczenia *jego ojczyzny*. Motywy te odnajdujemy w strofach wiersza *Orzeł* czy elementy autobiograficzne w wierszu *W górach*. Ujawnia się charakterystyczna dla dum tęsknota za przeszłością, wspomnienia dawnej sławy i ubolewanie nad upadkiem¹³.

W twórczości Humieckiego pobrzmiewa ton *panslawizmu i słowiańskiej wielkopomności*. Dał temu wyraz w eseju: *O pozycji historyczno-oświatowej Słowian*¹⁴. I konkluduje: [...] *Opatrzność wybrała ze wszystkich narodów, jeden potężny naród Sławy* [...] i dalej *ciągnie dzieci Sławy pełne szlachetnych myśli i uczuć wstępują w imię Boże do wszech światowej świętyni syjońskiej nowego światła, niesłychanej prawdy! Patrzenie narody - to potężna miłością i pozycją Sława niesie wam szczęście!*

*

Utwory Modesta Humieckiego wyróżnia dbałość o estetykę formy i prezentacja walorów literackich. Łemkowska poezja drugiej połowy XIX w. i następnego, to zwłaszcza patriotyczno-historyczna. Dopełnia ją miłosna liryka Humieckiego czy poematy sięgające w *Dumach i dumkach* do ukraińskich motywów balladowych. Humiecki stosuje w utworach liczne zwroty retoryczne, akcenty wykrzyknikowe, znaki zapytania i inne¹⁵.

Związki twórczości Humieckiego z literaturą polską wskazują na zapożyczenia tematyczne, motywacyjne, formalno-ideowe powinowactwo jego wierszy z liryczną poezją polskiego romantyzmu. Jego spuścizna literacka dla współczesnych stała się świadectwem epoki, w której żył i tworzył.